

2. Balashov L. E. Novaya metafizika. (Kategorialnaya kartina mira ili Osnovy kategorialnoy logiki). – M., 2003. – 868 s.
3. Bibliya. Knigi svyashchennogo pisaniya Vethogo i Novogo Zaveta. – M.: Moskovskaya patriarihiya, 1988. – 1374 s.
4. Bohenskiy Yu. Sto sueveriy. Kratkiy filosofskiy slovar predrassudkov. – M.: Progress, 1993. – 187 s.
5. Buber M. Dva obraza veryi. Sbornik rabot. – M.: Respublika, 1995. – 464 s.
6. Vsemirnaya entsiklopediya: Filosofiya / Glavn. nauchn. red. i sost. A. A. Gritsanov. – M.: AST, Mn.: Harvest, Sovremennyiy literator, 2001. – 1312 s.
7. Katolicheskaya Entsiklopediya. T.1. – M.: Izd-vo Frantsiskantsev, 2002. – 1906 s.
8. Lyuter M. Izbrannyye proizvedeniya / O rabstve voli. Sost.–red. A. P. Andryushkin. – SPb.: Andreev i soglasie, 1994. – 431 s.
9. Noveyshiyy filosofskiy slovar: 3–e izd. / Sost. A. A. Gritsanov. – Mn.: Knizhnyiy Dom, 2003. – 1280 s.
10. Pravoslavnyaya entsiklopediya. Tom VII. Pod red. Patriarha Moskovskogo i vseya Rusi Aleksiya II. – M.: Pravoslavnyaya entsiklopediya, 2004. – 752 s.
11. Sovremennyiy filosofskiy slovar: 2–e izd. Pod obsch. red. d. filos. n., prof. V. E. Kemerova. – London, Frankfurt-na-Mayne, Parizh, Lyuksemburg, M., Mn.: Panprint, 1998. – 1064 s.
12. Filosofskaya antropologiya: slovar / Pod red. d. filos. n., prof. N. Hamitova. – K.: KNT, 2011. – 472 s.
13. Yaspers K. Filosofiya. Kniga pervaya. Filosofskoe orientirovanie v mire. – M.: "Kanon+", ROOI "Reabilitatsiya", 2012. – 384 s.
14. KEYNES J. M. A Treatise on probability. – LONDON: MACMILLAN AND CO., 1921. – 547 s. (<http://www.gutenberg.org/files/32625/32625-pdf.pdf>)

Kolomiets O. L., graduate students departments philosophical anthropology of the Institute of philosophy them G. S. Skovorody NAS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), Oleksa.kolomiets@gmail.com

Relations phenomenon's faith and belief with derived from it phenomenon of human existence

Researching correlation of the phenomenon of faith and belief with osculant him phenomenon of hope, and determined framework's phenomenon of faith and belief with derived from it phenomenon. For detection of limits phenomenon of faith and belief, in research used differentiated approach. In this work used metaantropologichny method of research, on the based which developing the author's approach to the world view on the whole, and comprehension part phenomenon of faith and belief in him, in detail.

Keywords: faith, belief, probability, probability, doxy, faithfulness, confidence, hope, state, act, metaantropology.

Коломиец А. Л., аспирант отдела Философской антропологии, Институт философии им. Г. С. Сковороды НАН Украины (Украина, Киев), Oleksa.kolomiets@gmail.com

Связь феномена веры с производными от него феноменами человеческого бытия

Исследуется взаимоотношение феномена веры, с причастным ему феноменом надежды, и определяется поле деятельности веры озграниченное производными от нее феноменами. Для выявления границ феномена вера, в исследовании используется дифференцированный подход. В качестве метода исследования применяется метаантропологичный метод исследования, на основе которого развивается авторский подход к миропониманию в целом, и постижения роли феномена веры в нем, в частности.

Ключевые слова: вера, доверие, вероятность, верование, верность, уверенность, надежда, состояние, акт, метаантропология.

* * *

УДК 008(477)

Литвин Я. М.
старший науковий співробітник
музею "Кобзаря" Т. Шевченка
(Україна, Київ), nemo1988@meta.ua

ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОГО ОБРАЗУ НАЦІЇ

У статті розглядається одне з бачень поняття "інтелігенція", його соціокультурне значення. Визначається засадниче завдання інтелігенції, що полягає у (від)творенні духовного образу нації. Приналежність до "етичної еліти" визначається мірою відповідальності та причетності до

загальнонаціонального буття. Таким чином, інтелігенція розглядається як умова існування духовного образу нації, що виявляє свою сутність в тяглість традицій і досвіду. Інтелігентність розглядається як певна духовна позиція по відношенню до буття-навколо. Тож соціокультурне значення інтелігенції виявляється в активній перетворюючій діяльності, небайдужості та боротьбі проти незнання. Головним чинником до такої позиції є наявність критичного мислення. Діяльність інтелігенції, як "етичної еліти" відіграє визначальну роль у (ре)транслюванні духовного образу нації. Духовний образ розглядається як філософська ідея, що об'єднує в собі всю множину духовних проявів певної особистості, нації etc. Умовою розгортання духовного образу української нації є тяглість культурної традиції, котру мають забезпечити представники "етичної еліти" – гарант культурної спадкоємності.

Ключові слова: інтелігенція, духовний образ, нація, етична еліта.

Людство на початку ХХ століття зіткнулося з цілою низкою нових глобальних викликів, де поряд із вже відомими, з'явилися нові або ж добре забуті проблеми. Тероризм і небезпечні віруси, все зростаюча загроза екологічній безпеці, поширення смертельних хвороб, етноріальні конфлікти, зростаючий відсоток людей, що перебувають за межею бідності – це проблеми, котрі, насправді не є не вирішуваними, але вони, переважно, мають соціальний характер, тож і вирішити їх можна лише через певні цілеспрямовані зміни в суспільстві. Як зазначає Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун: "Сьогодні ми переживаємо набагато більше криз викликаних діяльністю людини, аніж стихійними лихами. Війна. Бідність. Невігластво. Кризи, створені людьми, можуть вирішити лише самі люди". Єдиним шляхом вирішення подібних проблем є діалог між учасниками протистояння. Між групами людей, між владою і громадянами, між багатими і бідними, між людиною і природою. Умовою такого діалогу є наявність спільного, інтерсуб'єктивного простору в якому всі учасники мають шанс бути "почутими". Це можливо лише коли буде існувати єдина ціль існування, єдина загроза для всіх, єдиний шлях порятунку. Того, що робить можливим утворення великих спільнот, наприклад, таких як нація, з подальшим утворенням надвеликих, наднаціональних. З появою спільної ідеї, як каже Гуссерль, *telos'y*, і виникають соціокультурні умови для формування такої спільноти і вона поступово стає історичною, тобто, починає існувати в часі і просторі. В даному дослідженні ми будемо намагатися розглянути питання впливу певної соціальної групи, а саме, інтелігенції, на формування такої спільної ідеї, що і призводить до утворення єдиного образу, *telos'y*, нації.

До проблеми формування духовного образу нації зверталися дослідники різних шкіл і напрямків. В даному дослідженні, ми обрали феноменологічне бачення цієї проблеми, запропоноване Е. Гуссерлем. Соціальне значення інтелігенції розглядалося нами з точки зору Ф. Лосева та Ж. Леклерка. Щодо значення інтелігенції для розбудови української нації ми звернулися до напрацювань І. Дзюби, О. Забужко. Для підтвердження деяких теоретичних положень скористалися конкретно-соціологічними дослідженнями Н. Черниш.

Одвічне завдання інтелігенції - розуміння реальності в якій вона перебуває - вже не є достатнім. Як зазначає О. Ф. Лосев: "Інтелігентність це не лише накопичення знань, володіння професією чи участь в загальнокультурному процесі, моральна поведінка, художня здатність, суспільно-історичне походження чи приналежність до якогось прошарку суспільства. Адже це все прояви інтелігенції, а не вона сама" [7, с. 314]. В

першу чергу, це певна життєва практика, що може бути охарактеризована "як функція особистості, що виникає у зв'язку з тою чи іншою ідеологією" [7, с. 314].

Якою ж бачиться Лосєву ця ідея інтелігенції? На його думку, інтелігентним є той, хто всіма силами прагне утвердження принципів загальнолюдського благоустрою. Але цей світоглядний імператив, на думку Лосєва, не має бути свідомим. Це має бути жива реальність внутрішнього життя, що сама обирає для себе форми прояву. Незмінним має лишатися лиш виявлений вище ідеологічний принцип. Інтелігентність має бути несвідомим і необхідним явищем, як повітря яким ми дихаємо, не думаючи про нього.

Соціокультурне значення інтелігенції О. Ф. Лосєв визначає як "постійне і невідступне прагнення не споглядати, а змінювати реальність" [7, с. 316]. Через активну співучасть в бутті інтелігент не лишається байдужим до світу-навколо.

Він гостро відчуває недосконалість буття і не може з ними примиритися. Тож повинен, в першу чергу, свідомо працювати над власним вдосконаленням та впорядкуванням того що навколо. Інтелігентність має бути "озброєна супроти всілякого роду природних, суспільних та історичних недосконалостей" [7, с. 317]. Важливою складовою такої озброєності є здатність до критичного осмислення. Дуже рідко в історії є моменти, коли можна було бути інтелігентом і в той же час "бути впевненим у своїй безпеці" [7, с. 319]. Бути інтелігентом означає перебувати в постійній готовності до захисту та самозахисту. Як зазначає О. Ф. Лосєв, це є повсякденний подвиг, що вимагає кропіткої і тривалої праці над собою. Метою цієї праці є створення духовного образу особистості, соціальної спільноти, нації.

Інтелектуал має захищати своє право на розуміння, як і те, що він зрозумів. Захист має мати не агресивний характер, а скоріше, утверджуючий. Це схоже на неможливість мовчати в умовах фальсифікації і брехні. Отримане тобою знання має стати силою, котра буде наполягати на собі в умовах незнання. Знання має стати вимогою. Своєрідним "тероризмом знання" в сенсі розуміння тероризму Жаном Бодріаром [1], як того, що протистоїть системі. Системі темряви і брехні, породженої незнанням. Знання має стати активним. В значенні просвіти і конкурентоспроможності зі світом незнаючих.

Історія української культури є прикладом розірваності спадкоємності. Ми згубили цілі пласти власної ідентичності. Цілі покоління людей як не розстріляні, так забуті, не встигли знайти свого спадкоємця. Варто пам'ятати, що духовна культура існує лише в продовженні, коли є хтось, хто її відчитає, зрозуміє і прийме за свою. Тож головним завданням інтелектуалів всіх часів є продовження традиції духовної культури, збереження її тяглості крізь час та несприятливі обставини, пошук подальшої спадкоємності. А інколи постає і необхідність захисту власної духовної цілісності від нападів тих, хто є носієм самозамкнених світоглядних систем. Українські шістдесятники є прикладом такого протистояння із системою незнання і нерозуміння, якою є будь-який тоталітаризм. Шляхом "прямосяння" в умовах

колосального тиску вони виборювали право на власне слово, на власну переконаність, на власне розуміння.

Ось ця потреба в самозахисті активізувалася на початку ХХ століття і чим далі, тим ця загроза стає все очевиднішою. Після Другої світової війни ще жодного разу не були так масштабно поставлено під сумнів цивілізаційні основи побудови суспільства, в яких здатність домовлятися, а значить *чутти* Іншого, є визначальною. Україна в даній ситуації стала початком для цілої низки відцентрових процесів, в яких референдум про від'єднання від Великобританії шотландців та можливі подібні референдуми для Ірландії та в Іспанії, є лише початком глобальної перебудови світу. І причиною тут є не лише історично традиційна агресія Російської Федерації супроти України, а скоріше, навіть, послідовна реакція зникаючої системи на неможливість власної трансформації. Система виявилась живучішою, ніж вважали, бо ґрунтується на незнанні. Конфлікт України та Росії є в першу чергу конфліктом світоглядним (духовним). Конфліктом вмираючої системи з одного боку та прагнення життя з іншого.

Ми маємо задатися питанням: чим характеризується духовний образ України? Не в історичному чи то географічному і навіть не в психологічному (ментальному) сенсі, а саме духовному, тобто метафізичному, її значенні. Як визначає такий "духовний образ" Гуссерль: "єдність духовного життя, діяльності, творчості зі всіма цілями, інтересами, турботами, зусиллям, цільовими образами, інститутами та організаціями" [2, с. 66]. Почавши пошук в цьому напрямку ми можемо сподіватися віднайти той примордіальний рівень нашої самості, що дасть нам відповідь на питання: хто ми? і, головне, – куди ми? "Виклики історії, на які сукупна свідомість людства шукає і, певно, знаходитиме якісь відповіді, постають і перед Україною. І Україні слід у ці пошуки відповідей включатися. Різниця лиш в тому, що "Україні доводиться мати справу не лише зі спільними для всього людства проблемами ХХ і ХХІ століть, але й проблемами, що перейшли з ХVІІ, ХVІІІ, ХІХ століть" [3, с. 11].

Що ж собою являє цей духовний образ? Це "іманентна філософська ідея, або, що те ж саме, іманентна телеологія, яка, з погляду універсального людства, усвідомлюється як прорив і початок розвитку нової людської епохи, доби людства, яке віднині просто хоче жити й може жити, вільно творячи своє буття, своє історичне життя згідно з ідеями розуму, відповідно до його безконечних завдань" [2, с. 67]. Ось ця спрямованість до горизонту буття і утворює телос кожної нації. "Кожен телос лежить у безкінечному; лише з розвитком він усвідомлюється як телос" [2, с. 69]. Будь-який розвиток є неможливим без визначеності та впорядкованості власного руху. Рух, як і будь-яка дія, можливий лише за наявності відправної точки. На думку Ж. Леклера, "ізолюваного інтелектуала не існує" [6, с. 55]. Бути інтелектуалом це вже означає бути ангажованим суспільним буттям. "Інтелектуал власне через своє письмо прагне впливати на світ, який остільки є його світом, оскільки він є його активним учасником" [6, с. 70]. Таким чином інтелектуал, ніби, витворює світ, його духовний образ,

завдяки якому стають можливими будь-який рух і розвиток. "Історичний рух спрямований на нормоутворення. Постійна спрямованість на норму внутрішньо притаманна інтенційному життю окремої особистості, а звідси й націям" [2, с. 69]. Лише такий шлях сприяє досягненню загального блага. "А це означає, водночас, прогресуючу перебудову всього людства під впливом ідейних утворень, що набувають дієвості в малих і найменших групах" [2, с. 70].

Відбутися це може лише завдяки рефлексивній діяльності інтелігенції через критичний та нормуючий перегляд політичного, економічного, мистецького життя суспільства. Інтелігенція має формувати простір культури, що має бути "повітрям" для всіх інших напрямків діяльності людини. "Тематизованим є лише те, на що спрямована свідомість. Пробуджене, свідоме життя є завжди спрямованістю на щось, як на ціль або засіб..." [2, с. 74]. На думку Е. Гуссерля, для цього ми маємо стати "споглядачем, спостерігачем світу, тобто стати філософом" [2, с. 79]. Адже саме філософський рівень осягнення дійсності дає нам найбільш загальні уявлення про цілісність та ідеальність. Будь-який розвиток передбачає прагнення до цілісності, а отже, і до ідеалу. "Завдяки вимозі підпорядкування всієї емпірії ідеальним нормам, а саме нормам безумовної істини, негайно відбувається далекосяжна зміна загальної практики людського буття, отже й усього культурного життя" [2, с. 81].

Для реалізації цього завдання має постати "нова духовна спільність". Своєрідна "етична еліта", що має реалізувати утвердження духовного образу українства. Поняття "етичної еліти" (І. Дзюба) протиставлене так званій політичній еліті. Це є "еліта етична в християнському розумінні". Так звана "становна еліта", на думку І. М. Дзюби, може здійснитися лише як проекція цієї "етичної еліти". На зміну винищеної "еліти по крові" має прийти "еліта по духу". "За Х. Ортегою-і-Гасетом, "справжній шляхтич" - це "людина зусилля", яка "відчуває глибоку внутрішню потребу звернутися до якоїсь норми поза собою, вищої за себе, якій вона добровільно підпорядковується" [5, с. 335]. Тому саме аристократія, коли народ згублює свою національну та культурну ідентичність, стає тим "забезпечником і гарантом культурної тяглості" [5, с. 335].

Головним завданням національної "етичної еліти" є вироблення певної системи світоглядних настанов, котрі малися б бути основою для розбудови нації та утвердження національної моделі побудови держави. Інакше кажучи, завданням "етичної еліти" має стати формування національної ідеї. Саме завдяки своїй духовній еліті "соціальна спільнота усвідомлює себе як самостійно діючий суб'єкт, від рішень і дій якого залежить життя суспільства в цілому" [8, с. 269]. Національна ідея це духовний образ певної нації, що є необхідною умовою історичного існування народу. "Саме з часу вироблення національної ідеї і висунення політичних вимог українська нація може вважатися реально діючим суб'єктом історії" [8, с. 269]. І в першу чергу, потрібно "відчитати" культурне минуле свого народу. Лише тоді національна ідея постане без викривлень та ідеологічного нашарування. Як зазначав Іван Дзюба: "Вона - в народних піснях і думках, вона – в образах української людини в творах класиків нашої

літератури і мистецтва, вона – в подвижництві тих відомих і невідомих героїв, які віддавали своє життя за Україну або які присвятили їй свою працю" [3, с. 14]. Ми маємо "культурно опритомніти" [4, с. 132], прийти до власних витоків, згадавши забуті і вповні не оцінені імена. І чим раніше ми це зробимо, тим краще. "Бо кожен народ має свої проблеми вирішувати сам. І вони - частина світових. Бо кожен народ – частина людства, і не буде справедливості в людстві і для людства, якщо не буде справедливості для свого народу" [3, с. 11].

І становлення цієї "нової духовної спільності" покладається саме на філософів. Адже саме філософи "у своєму філософуванні є функціонери людства" [2, с. 147]. Вони є носіями духовних образів культури особистості, спільноти, нації. Адже саме філософи "є справжніми спадкоємцями минулого" [2, с. 148]. За кожним з нас є велика кількість людей, що жили утверджуючи цей духовний образ власної особистості, своєї нації, людства в цілому. Ми є своєрідними продовжувачами цього образу і маємо вдихати в нього життя. Нести подібно до свічі, котра існує щоб розганяти темряву.

Таким чином, ми визначаємо інтелігенцію як умову існування духовного образу нації, що виявляє свою сутність в тяглості традицій і досвіду. Інтелігентність – це певна духовна позиція по відношенню до буття-навколо. Тож соціокультурне значення інтелігенції виявляється в активній перетворюючій діяльності, небайдужості та боротьбі проти незнання. Головним чинником до такої позиції є наявність критичного мислення. Діяльність інтелігенції, як "етичної еліти" відіграє визначальну роль у (ре)трансляванні духовного образу нації. Духовний образ являє собою філософську ідею, що об'єднує в собі всю множину духовних проявів певної особистості, нації etc. Умовою розгортання духовного образу української нації є тяглість культурної традиції, котру мають забезпечити представники "етичної еліти" – гарант культурної спадкоємності.

Список використаних джерел

1. Бодрияр Ж. Дух тероризму [Електронний ресурс] / Жан Бодрияр // Режим доступу: <http://molotoff.info/texts/28-2009-09-16-18-51-14/4673-lesprit-du-terrorisme.html>
2. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія. Вступ до феноменологічної філософії / Едмунд Гуссерль // Філософська думка. – 2002. – №3.
3. Дзюба І. Україна перед сфінксом майбутнього / Іван Дзюба // Український історичний журнал. – 2003. – №3.
4. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика 90-х. / Оксана Забужко. – К.: Факт, 2001. – 340 с.
5. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – К.: Факт, 2007. – 640 с.
6. Леклерк Ж. Соціологія інтелектуалів / Жерар Леклерк. – Львів: Ахілл, 2009. – 160 с.
7. Лосев О.Ф. Дерзание духа / О. Ф. Лосев. – М.: Политиздат, 1988. – 366 с.
8. Черниш Н. Соціологія / Наталія Черниш. – Львів: "Кальварія", Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. – 460 с.

References

1. Bodriyar Zh. Dukh teroryzmu [Elektronnyy resurs] / Zhan Bodriyar // Rezhym dostupu: <http://molotoff.info/texts/28-2009-09-16-18-51-14/4673-lesprit-du-terrorisme.html>
2. Gusserl' E. Kryza yevropeys'kykh nauk i transtsendental'na fenomenolohiya. Vstup do fenomenolohichnoyi filosofiyi / Edmund Gusserl' // Filososf'ska dumka. – 2002. – #3.
3. Dzyuba I. Ukrayina pred sfinksom maybutn'oho / Ivan Dzyuba

// Ukrayins'kyy istorychnyy zhurnal. – 2003. – #3.

4. Zabuzhko O. Khroniky vid Fortinbrasa. Vybrana eseyistyka 90-kh. / Oksana Zabuzhko. – K.: Fakt, 2001. – 340 s.

5. Zabuzhko O. Notre Dame d'Ukraine: Ukrayinka v konflikti mifolohiy / Oksana Zabuzhko. – K.: Fakt, 2007. – 640 s.

6. Leklerk Zh. Sotsiolohiya intelektualiv / Zherar Leklerk. – L'viv: Akhill, 2009. – 160 s.

7. Losev O.F. Derzany dukha / O. F. Losyev. – M.: Polytyzdat, 1988. – 366 s.

8. Chernysh N. Sotsiolohiya / Nataliya Chernysh. – L'viv: "Kal'variya", L'vivs'kyy natsional'nyy universytet imeni Ivana Franka, 2004. – 460 s.

Lytvyn Ya. M., Senior researcher of the museum "Kobzar" T. Shevchenko (Ukraina, Kiev), nemo1988@meta.ua

Intelligentsia in shaping the spiritual image of the nation

In the article is considered one of the visions of the concept "intelligentsia", its socio-cultural importance. Determine the fundamental task of the intelligentsia that is (re)creation of the spiritual image of the nation. Being "ethical elite" determined by the degree of responsibility and involvement in national life. Thus, the intelligentsia regarded as a condition for the existence of the spiritual image of a nation that finds its essence in the continuity of tradition and experience. Intelligentsia is seen as a kind of spiritual position in relation to being-around. Sociocultural values of intelligentsia is in active transforming activity against indifference and ignorance. The main factor for this position is the availability of critical thinking. Activities intellectuals as "ethical elite" play a decisive role in the (re) broadcasting spiritual image of the nation. Spiritual image is seen as a philosophical idea that unites all spiritual manifestations of a plurality of individual, nation etc. The condition for the deployment of the spiritual image of the Ukrainian nation is continuity of cultural traditions, which should provide representatives of "ethical elite" - guarantor of cultural continuity.

Keywords: Intelligentsia, spiritual way, nation, ethical elite.

Литвин Я. Н., старший науковий співробітник музею "Кобзаря" Т. Шевченка (Україна, Київ), nemo1988@meta.ua

Значення інтелігенції в формуванні духовного образу нації.

В статье рассматривается одно из видений понятия "интеллигенция", его социокультурное значение. Определяется принципиальная задача интеллигенции, которая заключается в (вос)создании духовного облика нации. Принадлежность к "этической элите" определяется мерой ответственности и причастности к общенациональному бытию. Таким образом, интеллигенция рассматривается как условие существования духовного облика нации, проявляет свою сущность в преемственности традиций и опыта. Интеллигентность рассматривается как определенная духовная позиция по отношению к бытию-вокруг. Поэтому социокультурное значение интеллигенции проявляется в активной преобразующей деятельности, неравнодушии и борьбе против незнания. Главным фактором в такой позиции является наличие критического мышления. Деятельность интеллигенции, как "этической элиты" играет определяющую роль в (ре)транслировании духовного облика нации. Духовный образ рассматривается как философская идея, объединяющая в себе все множество духовных проявлений определенной личности, нации etc. Условием развертывания духовного облика украинской нации является преемственность культурной традиции, которую должны обеспечить представители "этической элиты" - гарант культурной преемственности.

Ключевые слова: интеллигенция, духовный образ, нация, этическая элита.

* * *

УДК 2–13

Качан К. Є.
аспірантка кафедри релігієзнавства, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), e.kachan@list.org

ОСМИСЛЕННЯ ЯЗИЧНИЦЬКОГО МІФУ В ТАНЦЮВАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ: НА ПРИКЛАДІ БАЛЕТУ

Аналізується сакральна природа танцювального мистецтва. В архаїчну епоху танець був священнодійством, який виконувався в святкові дні і символізував вихід за межі профанного світу, виступав з'єднуючою ланкою між профанним та сакральним.

Метою дослідження є розкрити сакральну природу танцю та показати, що танець як вид духовно-практичного освоєння дійсності, виник в межах первісного релігійного ритуалу.

Автор виявляє, що танець є елементом релігійного ритуалу та органічною складовою міфологічної структури світу. Танець постає засобом спілкування з вищими духовними силами, носієм і зберігачем священних правил, табу та заборон, одночасно набуваючи сакрального змісту. За допомогою рухів і жестів

відповідних тому чи іншому божеству, стародавні люди відтворювали священні міфічні персонажі або події. Автор приходить до висновку, що балет є найбільш міфологічною та міфотворчою формою танцювального мистецтва.

Ключові слова: балет, міф, профанне, ритуал, ритуальний танець, сакральне, танець, тотемний танець.

Танцювальне мистецтво в процесі еволюції культури людського суспільства на кожному культурно-історичному етапі поставало механізмом вираження духовно-естетичного одкровення відповідної епохи. Танець не лише займає певне місце в соціокультурній реальності, але і відображає всю культуру певного історичного часу в її цілісності. В архаїчну епоху танець був священнодійством, який виконувався в святкові дні і символізував вихід за межі профанного світу, виступав з'єднуючою ланкою між профанним та сакральним. З приходом християнства відбулась поступова десакарлізація танцю з його подальшою секуляризацією в масово-побутове мистецтво.

Метою дослідження є розкрити сакральну природу танцю та показати, що танець як вид духовно-практичного освоєння дійсності, виник в межах первісного релігійного ритуалу.

Співвідношення танцю та ритуалу неодноразово привертало увагу дослідників. Ритуал один з найбільш вивчених феноменів культури. Його дослідженням займалися різні наукові школи: А. ван Геннеп та М. Мосс розглядають соціально-політичний аспект ритуалу; Р. Фірт виділяє релігійно-політичний ракурс ритуалу; структуралістський та семіотичний підходи застосовують К. Леві-Стросс, В. Пропп, В. Топоров. Не менше уваги приділялось танцю як виду мистецтва: знаково-символічна теорія танцю розроблена в працях Е. Кассіраера, О. Лосева, Ю. Лотмана.

Особливої уваги заслуговують дослідження танцю феноменологами релігії. М. Еліаде, Р. Каюа, Г. ван дер Леу, Е. С. Маліков, Є. Торчинов розглядають танець як сакральне священнодійство, сакральний ритуал. Вивченням міфотанцювальних аспектів танцю та прояву міфологічних архетипів в класичному танці присвячені праці Є. Корольової, А. Лукіної, М. Масаєва, Н. Нетужиловой, А. Фелеловой.

Але не дивлячись на велику кількість досліджень присвячених танцю як виду мистецтва і ритуалу як феномену культури, ритуальність танцю в сучасному релігієзнавстві практично не поставала предметом осмислення.

В існуванні людини Г. ван дер Леу виявляє шляхи, які ведуть людину до Бога в області мистецтва. Він розглядає реальне мистецтво як релігійне мистецтво [1]. Сакральна напруга між суб'єктом і об'єктом релігії виявляється у відношеннях між мистецтвом та релігією, що постає у вигляді двох форм: шлях від людини до Бога і шлях Бога до людини, який досягає найвищої точки в напрузі втілення з його розширенням в таїнстві.

Сакральний момент в різних формах мистецтва (танок, драма, слово, образотворче мистецтво, музика) знаходиться в есхатологічному зв'язку між реальністю та активністю, людським і божественним. В теологічній естетиці Г. ван дер Леу шукає тесутнісне, що об'єднує мистецтво та релігію, красу і святість. Він описує чотири структури, які розкриваються у відношеннях між мистецтвом та релігією: 1) тотожність релігії та мистецтва у примітивних культурах; 2) освячене релігійне мистецтво у зовнішньому зв'язку між